

Nagy harcok dúltak a harmincas évek elején a szerb Matica évi közgyűlésein és az elmosódó emlékek közül bukkan elő Izidóra Szekulics alakja, ahogyan az izzó szenvedélyek vad viharában hal-
kan — évről évre — elmondta csendes beszédét; emelkedett iro-
dalmi szempontokról szólt ott, ahol az anyagi javak körül végsőkig
kiélezett szócsaták folytak, a kultúra és művészetek kérdéseit ve-
tette fel ott, ahol a nagyszerb diktaturák akarták megtörni a vajda-
sági szellemet, és ebben a heves összeütközésben a Matica rendel-
tetése elveszett. Különös jelenség volt, külsőségekben kissé régies,
vulljuk be magyarán, egy kissé vénlányos, szava halk volt, beszéde
szenvedélyektől mentes, kristálytisztá mondatokból szövődött és ta-
lán éppen ez volt az ereje, hogy úgy csendült meg ez a szó a köz-
gyűlési csaták vad zajában, mint a hangoló zenekar hangzavarában
a tisztá á. Tájékozatlanságomban csak akkor szereztem tudomást
Izidóra Szekulicsról — írásairól, irodalmáról, különleges értékeiről.
Azután az elrohanó évek már másként izzó szenvedélyei közepette
elveszett a hangja, csak egy néhány év előtti eszeveszett támadás
idézte fel emlékét és az, amikor mostanában nyolcvanadik születés-
napját ünnepelték. Mert emlékeket kellett idézni és azok lomtárá-
ból előszedni azt, amit megőriztem róla. A tankönyvekből kimaradt,
az irodalmi oktatás mégcsak meg sem említi, értékeit, a kincseket,
amelyeket az irodalomnak adott, számba sem vették, mindeddig le
sem mérték. Holott ő maga úgy számítja, hogy körülbelül harminc
éves korában jelentkezett először olyan érett írással, amely irodal-
mi volt és így amikor most nyolcvanadik születésnapját ünnepel-
tük, az irodalommal is megülte aranylakodalmat.

Szellemi frissességét teljesen megőrizte, az egyetemi fiatalság
eljár hozzá és merít roppant olvasottságából, irodalmi kultúrájából,
szellemének bő forrásaiból. És ez a jelenség maga is különös, mert
három éves korában betegség támadta meg szervezetét és az orvo-
sok lemondtak róla. Azután eltűnedeztek mellőle erős, jól fejlett
testvérei, elmentek hozzátartozói és maga, a beteges, gyenge, túlfí-
nomult idegzetű teremtés megmaradt, dolgozik, terem. Sokat ír, de
sokat meg is semmisít és az ötven év termése nem túlságosan bő.
Essayk, tanulmányok, hangulatos írások, versek, egy regény és né-
hány útleírás, amelyek közül a norvégiai utazás 1913-ban megje-

lent könyve feltárja mindazt az átkot, amely a világirodalomban egy kis népre, egy kis nyelvetületre nehezedik. Ez az útleírás irodalmi remekmű, kevés ilyen íródott a világon és méltán állhatna a legértékesebbek között. De ahol kicsi a terület, túlságosan közeli az érintkezések és eltúlozzák a fontoskodást is, a személyi szempontokat is, ott hiányzik az, hogy megbecsüljék egymást, hiányzik a türelem saját értékekkel, jelenségekkel, munkákkal szemben és ebből a környezetből nehezebben vergődhet be egy-egy írás a saját irodalomba is, mint a nagy nemzeti irodalmak területein, arra pedig semmi kilátása sincs a legértékesebb írásnak sem, hogy a világ-irodalom óceánjába jusson. Izidora Szekulics ötven évi munkája még a szerb irodalmi tankönyvekbe sem jutott be.

Roppant olvasottsága, nagy tudása, irodalmi tájékozottsága közepette megőrzött egy egészen egyéni hangot. Amit elmond, azt így csak ő mondta el és sehol, soha senki más. Teremtett magának egy külön nyelvet, külön hangot. Izidora Szekulics nyelve különleges jelenség. Kristály tiszta, példátlanul bő a szókincse, képei kifinomultak, mondatainak megformálása egyszerű, s mégis egy ma is időálló, különleges nyelv, amely gazdag és kulturált gondolatársításokkal fűzi egymás mellé a szavakat és ezzel kifejező erejét fokozza, a képeknek külön szint, a szavaknak különleges ízt ad, kifejezései poétikussá, csiszoltakká válnak és érzékeny idegeket rezdítenek meg az olvasóban, úgy, ahogyan erre csak a modern költészet képes.

Vallásos is, írásaiban ez is jelenség. De ez nem sejtelmes, vakbuzgó, a kiszolgáltatottság és felelősség-áthárítás érzéseitől áthatott hit, nem a titokzatosságok hirdetője, hanem áhitat a nagy emberi érzések és gondolatok iránt, áhitat az anyag elrendezettségének törvényei iránt, mélységes csodálata a meleg emberi érzéseknek, az anyag összefüggéseinek és valami egészen földi, egészen anyaghoz, valóságokhoz fűződő vallásosság, amelynek semmi köze a papi tanokhoz. Egy asszony szív meleg érzéseiből fakad, mert Izidora Szekulics irodalmának egyik különleges értéke humanizmusa, ahogyan tollát sokkal inkább elfogultan látó, dolgokat, jelenségeket belső rezdüléseken át megvilágító érzések vezérlik, mint a tudat, amelynek csak annyi szerepet juttat, amennyit a formáló készség és a mondanivaló eltűr és sohasem engedi meg, hogy az úrrá válják a belső, meleg emberi ösztönök, a humánus megnyilatkozások felett.

Különleges jelenség az irodalomban Izidora Szekulics. Érdemes lenne elemezni, lemérni kincseinek értékét, gondolatainak gazdagságát. Talán ez is elkövetkezik és akkor az eddigi ötven év és talán még hátralévő évtizedek irodalmi munkássága eljut odáig, hogy legálább megemlítsék az irodalomoktatásban.